

«Laura a la ciutat dels Sants»: Realitat i ficció

M. P. JORDÀ

Separar la realitat de la ficció en una obra de les característiques i les circumstàncies de la *Laura a la ciutat dels Sants* és una tasca més aviat complexa, perquè els ressentiments que despertà la seva publicació encara no han desaparegut del tot. Però, per a començar a treballar aquest tema, no es pot esperar que la generació vigatana que va rebre la sotragada hagi traspassat. Amb la màxima honestedat, hem intentat de recollir algunes dades sobre la realitat que articula l'obra en qüestió, però ens hem trobat que la gent que ho va viure li costa molt d'informar i la majoria ens ha travat dient-nos: «... però això no ho publicuis», o bé: «... no diguis que t'ho he dit jo». Aquestes circumstàncies han privat aquest treball del to científic que caldria que posseís. Tant de bo que aquest balbuceig provoqui d'altres treballs semblants i més ben documentats!

Una constatació ha estat el punt de partida de les nostres recerques i és que la ciutat provinciana que apareix a la novella amb el nom de Comarquinal és Vic. El descobriment és previ i necessari per a entendre la novella. De fet, ha estat realitzat per tots els crítics i per la majoria de lectors que coneixen Vic. La gent d'aquesta ciutat de la Plana ho va veure des del primer moment i tenim testimoniatges del gran enrenou que va fer i la reacció violenta que va provocar en molts indrets de la ciutat l'aparició d'aquesta novella. Un bon grup de clergues, algunes famílies i algunes personalitats de Vic (que per conveniències socials no podem anomenar) es veieren assenyalats a l'obra i mostraren a l'autor el seu enuig. Miquel Llor sempre contestava que aviat apareixeria la segona part de la *Laura* on tothom quedaria bé i també la ciutat, segons ens ha dit un dels personatges interessats en la qüestió. Però encara ara la intel·lectualitat de Vic afirma que la novella no va provocar cap reacció a la ciutat perquè no hi va arribar. Van fer veure que no l'havien llegida, que la ciutat en bloc la va ignorar; però això no és cert. Hem pogut comprovar que de les dues primeres edicions de l'editorial Proa uns 200 exemplars foren venuts a Vic. La proporció és important. Hi ha un document de gran

valor per illuminar les primeres reaccions vigatanes en aparèixer l'obra, és un article d'un senyor que signa CARMIDES a la *Gazeta de Vich* del 24 de novembre de 1931. L'hem trobat entre els retalls de periòdic que tan curosament guardava Llor. Després de criticar els personatges de l'obra, l'article diu així:

«Però lo que revolta més és l'ambient en que es mouen les figures.

De tant carregat que l'ha volgut fer, el medi ambient és una caricatura grotesca en la qual hi entren només dos elements: boira i hiprocresia.

Gairebé tot l'any una broma baixa que s'arrocega de tan densa i una colla de gent que aparentment es mengen els sants i per dintre estan farcits d'enveges, de baixes concupiscències i mesquinesa en tots sentits... I per mil indicis diversos l'autor us vol donar a entendre que la ciutat de Vich és això; i *aquí està la monstruositat*.

Seria curiós d'esbrinar quin mòbil intern, quin esperit de venjança implacable ha empès Miquel Llor a escriure aquesta novella, la tesi de la qual pot sintetitzar-se així: Una barcelonina que per un casament afortunat va raure a la Plana de Vich i d'on ha d'arrancar-ne a fugir d'una manera vergonyosa, víctima de les enveges i de les baixes insídies dels seus habitants que venen a resultar poc menys que *trogodites o africans*.»

Tothom ho ha dit i els mateixos vigatans ho reconeixeren. Hi han tants detalls que sembla que l'autor no ho intentà amagar. Els problemes d'en Llor van néixer quan la gent ho va descobrir i aleshores no pogué assaborir la mel del triomf literari per l'aspror de les queixes dels personatges reals i d'altres persones de la ciutat.

En estar segurs de la coincidència entre Comarquinal i Vic ens hem fet qüestió de la realitat i de la fantasia dels personatges, les situacions geogràfiques, els noms i un reguitzell de fets que pensem reals. Comencem per estudiar el títol de l'obra.

EL TÍTOL: «LAURA A LA CIUTAT DELS SANTS»

En primer lloc, el tracte que en la novella es dona a la realitat es pot veure en l'estudi dels diversos elements que han entrat en l'elecció del títol. De bon principi sembla que Llor ha qualificat Comarquinal amb el nom de «Ciutat dels Sants» per sol fet que la ciutat és:

— La ciutat clerical de Catalunya, dominada pel bisbe i un conjunt de clergues, no tots de bona vida, que fan i desfan, amb els quals és necessari estar bé i aparentar una certa santedat.

— La ciutat preocupada per les normes de moral externa com es diu de Comarquinal:

«... l'aire adormit d'aquella ciutat plana, unguada de santedat formal i perifèrica, on mai no ha estat permès l'establiment de dones de mala conducta, per bé que, segons diuen algunes males llengües, als solters i a més de quatre casats d'allí no els fan gens de falta...» (pàg. 20).

— Una ciutat que respecta, sobretot, el qui compleix externament amb la religió. Així ho diu en Tomàs dels comarquinalencs:

«Si; els matins a missa i les tardes a fer el dimoni. Més de quatre històries podríem contar-los de les rates de sagristia...» (pàg. 58).

— O bé una ciutat que està gelosa de canonitzar la seva vida tot canonitzant els seus membres, com es veu en tota la qüestió de les causes de beatificació i canonització d'una bona quantitat de gent directament relacionada amb Vic. A Comarquinal tots tenen una causa de beatificació a la família,¹ que porta a una mena de lluita política.

L'heroïna, Laura, lluita contra aquesta societat d'apariències i contra els qui es diuen sants sense ser-ho. El nom de *Sants* podem dir que fa de contrapunt amb el pensament obert i noble de Laura i és una ironia que serveix per criticar la pseudo-santedat i falsa bondat piadosa dels vigatans de l'època. Però no solament és Laura la que s'oposa a la ciutat dels Sants sinó que és tota la societat que representa. La ironia de l'obra arriba a punts de gran violència i atacs duríssims quan parla de Comarquinal com la ciutat enfrontada a les dolentes com Barcelona o París:

«... Si Nostre Senyor hagués d'escoltar-me, li demanaria una cosa, de tot cor —declarà l'oncle Joanet a la Laura, el dia que

1. El fet no és tan hiperbòlic com sembla. Si no estem mal informats a l'època hi havia: el Pare Coll, Torras i Bages, Antoni M.ª Claret, Joaquina Vedruna i altres fundadors d'ordres religioses femenines, als quals se'ls estava gestant la causa a la diòcesi o bé a Roma.

anaren a sopar a casa d'ell— que tota aquesta boira es tornés com pedra i ens servís de muralla perquè la gent dels altres pobles no poguessin venir, i perquè nosaltres no poguéssim anar-nos-en de Comarquinal. Així es perdrien els rastres dels camins que van a Barcelona, que és la perdició del nostre joven...» (pàg. 66).

Si només hi ha aquest sentit no podem dir que el nom hagi estat pres de la realitat. Serà un nom irònic i prou. Però hi hem trobat un procés més ric i complex, perquè Ciutat dels Sants no és solament un títol irònic: és el nom que la tradició més genuïna dona a Vic.

El procés el veiem així:

Vic ha rebut el nom de «Ciutat dels Sants» des de temps antics, segurament en relacionar-la amb el seu patró Sant Miquel dels Sants? De fet és una tradició eclesiàstica anomenar-la *Civitas Sanctorum*.

És significatiu que el carrer on viu la Laura i la família Muntanyola és la «Baixada dels Trinitaris», que en realitat deu correspondre al carrer de Sant Miquel dels Sants on hi ha l'església dels trinitaris i en l'església hi ha enterrat el Sant Patró, que havia nascut a Vic i havia estat religiós trinitari.

El patró de Comarquinal és Sant Llibori, que conscientment substitueix Sant Miquel dels Sants. La realitat del nom amagat ens és mostrada en *El Somriure dels Sants* (segona part de la novella) quan posa la festa patronal de Comarquinal —Sant Llibori— dies abans d'esclatar la guerra del 36. Llor pensava en Sant Miquel dels Sants —dia 5 de juliol— i no en Sant Llibori —dia 23 de juliol.

Aquestes diverses allusions no serien lògiques sense el procés que exposem. Per altre part l'autor de la novella es deia Miquel dels Sants Llor i, a més, coneixia perfectament la ciutat de Vic (la qual cosa no ens permet de pensar que totes les referències que fa al Sant siguin pura casualitat).

El doble sentit de la paraula *Sants* queda ben clar en un pasatge del *Somriure dels Sants*:

«... Els Sants t'ho tindran en compte.

—Els Sants —sospirà ella—. Jo prou miro els de l'altar dels Trinitaris, però encara es malfien de mi.

—Els mitjos sants ja et fan la rialleta —observà en Magem, amb un guspireig de malícia als ulls.

—No els tracto gaire. És el Somriure dels Sants de debó el que em convidria merèixer.

—Una mica més d'esforç i ja t'hi aniràs trobant...»

(*Somriure*, pàg. 154)

El procés de donar al nom una certa càrrega simbòlica, no creiem que sigui completament de Llor perquè ha estat una ciutat clericalitzada i de santedat formal més que real, de gent tancada i amatent de les seves tradicions pseudo-piadoses (segons els qui no són de Vic) i això ha fet que la denominació de Ciutat dels Sants hagi estat presa en un sentit irònic. L'autor juga finament amb els dos conceptes, per una part és terriblement aspre en amprar «Sants» irònicament i, per altre part, fa veure que si algú s'ofèn per la ironia, no té cap motiu perquè és el nom que ha tret de la tradició més genuïna de Vic.

LA BOIRA: LA REALITAT MITIFICADA

Des de les primeres pàgines de la novella apareix la boira com a element caracteritzador de Comarquinal:

«... la boira d'aquesta terra; una boira humida que sol venir cada vespre i cobreix tot el Pla vuit mesos de l'any...» (pàg. 19).

Aquest element natural ha servit tradicionalment per definir les característiques atmosfèriques de Vic i de la Plana. És una realitat que a Vic no hi ha tanta boira com a Comarquinal. La boira es converteix en un mite relacionat amb l'altre mite de la santedat dels habitants de Comarquinal:

«La boira! Va caient, espessa, gris, negra; abriga la planta tardoral i adormida en la nit. La boira protectora! Guarda la ciutat estesa en el cor del pla, mentre en els pobles dels rodals, més elevats de nivell, veuen lluir els estels i un començ de lluna» (pàg. 29).

Guarda la ciutat, és el preservatiu que impedeix la contaminació amb el mal, el símbol del tancament, de l'isolament de la Ciutat davant del progrés i dels costums d'altres pobles i ciutats de la regió:

«La boira, amb les seves flonjors humides preserva la ciutat d'influències estranyes, perquè vegeti entre els seus sants morts i

vius; perquè morditi recollida en ella mateixa i no li fugin ni els mals pensaments» (pàg. 29).

De fet la Lluçanesa, nom que rep la boira de Vic, és tan patrimoni o més d'altres pobles de la comarca com Manlleu, Torelló, Balenyà, Roda, etc. i tampoc hi ha tanta boira com Llor sembla indicar; però és que el clima de Vic s'ha convertit en un símbol a la novella. No hi entra com un element real, sinó com un element desencaixat, hiperbolitzat. S'ha mitificat.

Fins ara hem vist dos processos que transformen la realitat a la novella. Un és la mitificació emprant la comparació negativa, és a dir, mitjançant la ironia; i l'altre és un senzill procés de mitificació en fer servir la boira com a símbol. Ara veurem altres processos de transformació de la realitat en novella.

EL MARC EXTERN: UNA CÒPIA DE LA REALITAT

Hem comprovat la major part de les descripcions geogràfiques i no es pot dubtar que l'autor ha agafat Vic i n'ha fet el marc extern de Comarquinal. Des de les primeres paraules de la novella ens dona la pista més clara per a la identificació. El tren que porta als novells esposos a Comarquinal passa pel «Collat Negre» i després s'obre un paisatge pla amb «pujols de llicorella» entre camps de «patates i moresc». En aquest moment es troben a «setanta quilòmetres de Barcelona» (pàg. 5).

El «collat Negre» és el coll que formen els Cingles de Vertí i els primers contraforts del Montseny i Tagamanent, anomenat el coll del Congost. Els «pujols de llicorella» són clàssics a la Plana de Vic. El tren, quan passa per Balenyà i Montrodon, sembla una serp que s'esmuny entre els pujols de color grisenc. Finals d'estiu, primeries de tardor els cultius més comuns a la Plana són moresc i patates. La xifra de setanta quilòmetres en tren és perfectament comprovable, i és un detall més dels molts que dona per a situar Comarquinal.

És còpia de la realitat no solament la situació geogràfica sinó també els carrers, places, campanars, convents, etc. Són perfectament aplicables a Vic les referències a l'estació del tren (que per una ironia del progrés es manté amb les mateixes formes exteriors), «la fàbrica de papers amb la franja vermelloosa», la «plaça de toros», la visió dels xiprers del cementiri des del tren, la disposició dels carrers, el passeig, el pont, la rambla, els convents al final del passeig, els campanars, les places —especialment la plaça major o del mercat, amb la casa de la ciutat al fons:

«... les arcades de la plaça que formen el magnífic quadrat...» (pàg. 20).

«Al fons de la gran plaça porxada, es dreça la casa de la Ciutat, resseguida d'ornamentacions del barroc més sobri de Catalunya; la pupiïlla traslúcida del rellotge s'obre a mig aire del campanar...» (pàg. 14).

I no ens cal continuar per aquest camí. Tothom pot comprovar que Llor segueix d'una forma quasi esclava la descripció de la Ciutat de l'època. Si, potser, la novella no podrà ésser un document vàlid per a la història en allò que fa referència a l'esperit vigatà com afirma CARMIDES en l'article citat—, sí que pot servir com a document històrico-urbanístic.

ELS PERSONATGES: UN PROCÉS DE SÍNTESE

Ens hem trobat amb moltes dificultats en el moment de buscar una possible realitat dels personatges. De fet, la identificació a Vic fou automàtica. Encara ara molta gent coneix aquesta realitat però tothom vol que no sigui dita. Ens diuen tal personatge és tal senyor, però no ho diguis, sobretot! Hi ha gent interessada que encara no ho ha paït i, quan en senten parlar, mostren el seu enuig.

Llor tenia consciència d'una certa realitat dels personatges. En tenim un testimoniatge molt important que ens ha donat el Dr. Josep Romeu, en assegurar-nos que, en una visita que ell va fer a Llor amb un grup de companys universitaris, aquest els mostrà una fotografia que guardava curosament sobre la seva tauleta de nit i els digué: «aquesta és la fotografia de l'autèntica Laura». No recorda ja si els digué el nom autèntic de la senyora, o no. De tota manera, és segur que Llor tenia consciència que la Laura era més o menys real.

Ens consta que la Laura no està creada inspirant-se en un sol personatge. A Vic, quant aparagué la «Laura a la Ciutat dels Sants», totes les mirades es van dirigir a la senyora Roca Figuera (en ser una cosa pública ens podem permetre de donar el nom). A aquesta senyora li escauen perfectament les principals aventures i fets de Laura a la novella. Era una dona no acceptada per la societat vigatana perquè tenia unes altres formes de viure, unes altres aspiracions. No es va entendre amb el seu marit ni amb la seva sogra. Tots plegats li van fer la vida molt difícil. Ella després d'un temps d'aguantar els deixà plantats i marxà. Era una senyora

que, com la Laura, anava de boca en boca per Vic. Li agradava fer parlar a la gent, tant pel seu comportament com per la forma poc corrent de vestir a la Ciutat. La senyora Roca Figuera no tingué fills, la qual cosa fou motiu de comentari. Aquest problema dels fills queda reflectit, també, a la novella encara que amb alguna variant, ja que la Laura tarda uns mesos per quedar en estat i la gent ja parla. De fet a Laura als pocs mesos d'haver tingut el fill se li mort quasi sobtadament, i queda sense fills com la senyora Roca Figuera. Teresa i Tomàs, quan tot Comarquinal parla dels fets de Laura, intenten aïllar-la, aleshores s'alludeix a la «presonera». Sembla que la figura real també va estar seguida per la família del seu home i els vigatans parlaven de la manca de llibertat que tenia. Amb aquests detalls ja n'hi ha prou per a identificar una persona, però Llor ens dóna una altra pista absolutament segura quan diu en *El somriure dels Sants* que Laura va ser reina dels Jocs Florals l'any 1936 a Comarquinal. Consta, per altra part, que la senyora Roca Figuera va ser reina dels Jocs Florals de Vic abans de la guerra.

Però l'autor no pensava únicament en la senyora Roca Figuera. La família de Llor ens ha dit que alguns aspectes de Laura podien haver estat inspirats per l'àvia materna del propi escriptor, la qual havia nascut en un poblet de la Costa Brava, s'havia casat a Vic amb un fonedor de campanes i havia sostingut una autèntica batalla abans d'ésser acceptada per la societat vigatana. Tenim per segures dues al·lusions a les circumstàncies de la seva àvia. En els primers moments de l'arribada a Vic, la Laura compara els paisatges de la Costa Brava i de la Plana. L'altra al·lusió fa referència a una de les coses que més va estranyar a l'àvia quan arribà a la Ciutat: cap dona no anava pel carrer penjada del braç del marit i, com que ella ho feia, la gent la criticava. A la novella hi ha diverses al·lusions a aquest fet:

«... va comprar-se llibres, revistes de modes; es repenjà al braç del marit pels carrers i a qualsevol hora, sense saber que transgredia la norma d'indiferentisme exterior, que s'estila a Comarquinal entre els matrimonis honorables...» (pàg. 75).

La dificultat de l'àvia per integrar-se a Vic, comentada entre la família, fou, potser, l'origen de la figura de Laura; així ens ho ha dit el nebot de Miquel Llor.

També hi ha en Laura una frustració musical i literària, frustració de societat refinada i culta. Els qui coneixen la família

de Llor han pensat que aquestes frustracions que reflecteix en Laura corresponen a una germana seva, dona inquieta i de gran passió per la música, que per falta de mitjans econòmics i altres circumstàncies de la vida no va aconseguir res en aquest camp.

Així, Laura és un personatge de ficció que en refon tres de reals i potser encara d'altres que no hem sabut trobar. De tota manera, la psicologia que li atribuï semblava prou fictícia, perquè molta gent que coneixia algun dels personatges reals diu que els fets externs corresponen però no la forma d'ésser.

La figura de Tomàs s'ha identificat amb diversos personatges de la vida vigatana de l'època. En el moment de sortir la novella van córrer dos o tres noms de boca en boca, però ningú pensà en el marit de la Sra. Roca Figuera, el qual era un senyor extraordinàriament polit i posseïa estudis. Segurament el personatge de Tomàs correspon a algun amo important de Vic, «sense estudis i amb *calés*», gent que encara ara hi és abundosa.

La Teresa és representació clara d'un personatge, però solament quant als fets exteriors, no en l'esperit quasi diabòlicament frustrat. Segons els fets podem pensar en la sogra de la Sra. Roca Figuera, personatge que va fer la vida impossible amb crítiques i burles al matrimoni i fins i tot va aconseguir que la muller deixés el marit. Les frustracions sexuals de la Teresa no es poden aplicar de cap forma a aquesta senyora, perquè, en primer lloc, estava casada i tenia fills, i en segon lloc era ja vella. Hem arribat a pensar que les frustracions que passa Teresa són un reflex de les de Llor, cosa que no rebutjem completament. Peròensem que la solució va per altres camins. Hem trobat al final de l'obra indicis clars de que volia incloure en l'obra algunes teories de Freud. És claríssima la teoria de les sublimacions:

«... Quan sentis parlar de si tal home il·lustre, tal erudit, tenen el cap ple de ciència i que no saben res del món, no en facis cabal ni te n'estranyis. Pensa que moltes vegades és perquè algun d'aquells homes no ha tingut més remei que ser savi o il·lustre per a consolar-se d'altres fracassos, per a oblidar o per a poder resistir la vida... el triomf es paga molt car; a preu ja sap Déu de quins sacrificis» (pàg. 148).

L'oncle Llibori és una genuïna representació de la gent de Vic, del Vic de la novella. No creiem que sigui un personatge concret, perquè és la caricatura del Comarquinalenc. Per començar ja porta el nom significatiu de Llibori, patró de Comarquinal. És el qui

ha enfonsat el germà amb negocis de blat i per aparentar bondat accepta a casa seva «l'avorrida». És el qui aparenta perfecció moral i vol aprofitar-se de les circumstàncies de Laura. És el qui vetlla perquè es mantinguin les tradicions i l'esperit mesquí de la Ciutat.

Tothom coneix perfectament a Vic qui és Mossèn Ferro Vell. Es tracta del fundador del Museu de la Ciutat, mossèn Gudiol. Encara que molts aspectes no corresponguin, els més essencials, com l'interès per les coses d'art antigues i les relacions amb els altres clergues, corresponen. La transformació de Mossèn Ferro Vell en l'home bo de la novella s'explica no tant per la personalitat de mossèn Gudiol, com per l'afinitat de gustos amb Llor, que era molt aficionat a les coses de Museu i tenia una botiga d'antiquari.

Un dels clergues que apareix a la novella recorda perfectament el físic d'un famós capellà de l'època encara que l'aspecte moral és d'un altre, també ben conegut per escandalós.

PETITES ANÈCDOTES: UNA NOVEL·LITZACIÓ DE LA VIDA REAL

Hi ha també una sèrie de petites històries o referències tretes de la vida real. Així, un dels protagonistes reals ens ha informat que la «llàntia del Sant Crist dels Filipons» —lloc on Pere i Laura es veuen:

«... la penombra còmplice de Sant Felip Neri... al recó amagats... s'agafaven per les mans...» (pàg. 223)—

era un lloc freqüent de cites dels amants. La gent de Vic encara recorda que, en certs moments, hi havia cua...

Un altre fet ens l'ha explicat el mateix protagonista de la picardia infantil. Ens ha dit que amb un company seu, quan eren escolans al convent de monges de clausura, un dia agafaren una mona d'uns comedians, que en aquells moments passaven per Vic, i la van introduir al convent pel torn de la clausura. Diu que les monges, que no havien vist mai una mona, van cridar dient: «el dimoni!, el dimoni!» Aquest mateix fet és transformat en matèria novel·lesca:

«El *padre* Carmona: Que bé que parla... sobretot al parlar del diable de l'infern... i la germana Agnès ens donà un surt en dir-

nos que acabava de veure un dimoni dels petits a l'hort. Totes les germanes hi van córrer amb la mare priora a dir una oració molt antiga per allunyar el mal esperit. Fet i fet, era que s'havia escapat la mona del jardí dels amos del Pujol...» (pàg. 165).

D'altres anècdotes les hem pogut comprovar amb més dificultats. Com la història d'un capellà que ensenya una forma secreta per a fer els carquinyolis de comí, però s'ho paga aprofitant-se de la mestressa de la casa la qual:

«... tancava el seu home a les golfes amb els coloms» (pàg. 47).

Aquesta anècdota s'explica d'un capellà-canonge de gran anomenada, encara que sembla ser que no eren els carquinyolis sinó algun licor el que ensenyava a fer. Alguna persona ens ha insinuat que la història era molt més vella.

Es fa, també, referència a que els frares filipons eren els únics que no tenien antipaties, encara que tampoc massa simpaties:

«La família Terra Negra s'ofengué molt quan varen saber que Laura s'havia triat per confessor... un sacerdot de l'Oratori de Sant Felip Neri, d'aquells que només fan visites a les cases on hi ha malats» (pàg. 75).

o bé:

«... aquells dimoniots de capellans encauats allí tot l'any...» (pàg. 223).

El fet de que els filipons eren una ordre religiosa amb característiques especials —que més o menys eren els defensors dels pobres i foresters, de vida oberta i sense escàndol— sembla ser perfectament tret de la realitat del moment. Els filipons feia, relativament, poc temps que eren a la Ciutat i no havien tingut temps de crear-se una casta o unes amistats. Teresa els anomena:

«... capellans forasters...»

Gent que coneixia la clerecia de l'època ens ha dit que els filipons eren els oberts, que no havien assimilat el tancament de Vic; per això, a la novella hom els té per uns «foresters» i Laura és compresa per ells.

El cas dels senyors que han fet fortuna enfonsant la família

o un germà s'ha donat en molts moments, però, segurament, l'autor pren, com a punt de partida pel seu exemple de la neboda rebutjada, un famós cas de l'època. Encara que tenim la seguretat de conèixer el cas real, ara més que mai hem de mantenir la prudència.

La referència a les dones de mala vida que

«... quan el batlle fa el desentès, solen anar a la *Pica-pica* des de Barcelona, portades des del tren amb el cotxe de la presó, perquè no s'ofengui el pudor de les honestes esposes comarquinolenques...» (pàg. 85)

és un altre detall quasi humorístic, però real; encara que els de Vic diuen que no era exactament amb el cotxe de la presó sinó que uns diuen que era amb un camió tancat i d'altres amb el cotxe d'un guàrdia. En substància la història és la mateixa.

Que Mossèn Ferro Vell era mal vist pels altres clergues i per homes importants de la Ciutat és un fet evident que hem pogut constatar parlant amb gent que coneix detalls del Museu de la Ciutat. Ens han dit que segurament aquestes ganes de molestar el mossèn venien de què passava per les rectories i esglésies de pobles i per cases senyoriales i demanava tots els *ferros vells*. No els volien donar al Museu, encara que tampoc no en feien res.

De les coses que s'han dit de Laura abans d'arribar a Comarquinal n'hi ha una que és certament graciosa, i és que porta una mitja de goma:

«No sé qui va dir-me que duu una mitja de goma...» (pàg. 24).

No hem pogut esbrinar de qui es deia això, però ens han assegurat que el fet s'ha explicat d'alguna senyora important.

Hi ha un costum de Vic perfectament assenyalat. Es tracta del fet de mirar

«... rera els vidres dels primers pisos...» (pàg. 20)

a la gent que passa pel carrer. És un costum molt vigatà, com la majoria dels que assenyalen l'obra, però aquest té la particularitat que era una de les coses que Llor odiava més dels vigatans i ens consta que havia fet algunes vegades aquest comentari entre els amics i familiars.

Hi ha un conjunt d'històries de les quals no hem pogut saber

res en concret, però segurament hi han novellades més notes de les que Llor prenia de la vida real vigatana. La forma de construcció, la versemblança dels fets, el paral·lel amb les altres històries ens porta a sospitar de la seva realitat. Com el cas del Jaume, fill de l'oncle «Terra Negra», que es casà amb la *cacauera* filla de l'enterramorts i el seu pare el desheretà. Aleshores

«... sollicità plaça de cotxer del cementiri i la va obtenir... i tot Comarquinal va riure...» (pàg. 98).

O bé sembla real la tràgica mort de l'oncle Joanet quan rebé una broma pesada mentre feia l'amor a la dona del guarda de la via del tren (pàgs. 218-219).

CONCLUSIÓ

Hem donat unes mostres dels molts elements reals que hi ha a la novella i de les diverses formes de treballar aquesta realitat que emprà Llor. Ens quedem, però, amb la impressió que de la realitat en coneixem ben poc. Els qui conegueren l'autor abans d'escriure l'obra diuen que anava per Vic amb un bloc de notes, preguntava, escoltava, callava, pensava, escrivia. Aquests materials els fon després dintre de la seva tesi més ampla i forma la novella.

Llor agafa dades reals, les desencaixa i hiperbolitza, transformant a Comarquinal en una ciutat monstruosa perquè vol crear una heroïna enfrontada a una societat degradada. Li cal recollir a Vic detalls negatius i fins i tot transformar-los, convertir-los en símbol, idealitzar-los negativament, ironitzar-los, en una paraula: agafar l'esperit de la «*Ciutat dels Sants*» i caricaturar-lo. Alguns fets reals que hi entren sense cap mena de transformació, com hem vist, queden deformats en ésser inclosos dintre de l'esperit mesquí de Comarquinal.

És probable que Llor tingués una animositat, un mòbil de venjança. Hi ha molta gent que ho ha cregut així, nosaltres no refusem completament la teoria, però no la trobem massa lògica. Si Llor no tenia res contra Vic i la converteix en una Ciutat quasi menyspreable, és perquè la novella se li va escapar de les mans. No volia ofendre Vic, ni volia que els personatges fossin coneguts, ni que la ciutat quedés més clara que la llum del sol; però no va poder. La novella el va dominar i ell no hi reaccionà.